

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1743

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 11

B.Ed (General)

**101-EDUCATION FOR DEVELOPMENT IN THE 21ST CENTURY
(2014 Pattern) (Credit System)**

Time :3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Essay type questions carry twelve marks and answer of the same expected to written in 300 to 350 words.*
- 4) Short answer type questions carry five marks & answer the same expected to written in 140 to 160 words.*
- 5) Student should strictly follow word limit.*
- 6) No suppliment will be provided.*

Q1) Explain the concept of education and philosophy? Explain the relationship between education and philosophy. **[12]**

OR

What is the aims and principles of education system in vedic period? Explain the role of teacher in vedic period? **[12]**

Q2) Explain the concept of liberal education? What is the importance of liberal education in student's development, Explain it with five examples. **[12]**

OR

What is national integration? As a teacher how will you inculcate the value of national integration among student teacher, explain with five activities. **[12]**

Q3) Write the educational thought of savitribai phule? Explain her contribution in women's education with five examples? **[12]**

OR

Write the educational thought of john dewey? Give the five activities based on 'learning by doing' principle. **[12]**

P.T.O.

Q4) What are the various forces working in Indian society? Explain any one force with its positive and negative impact on society. [12]

OR

What is reference group and peer group? Explain the educational importance of reference group. [12]

Q5) What are the weaker sections? How government take efforts for empowering the weaker section explain with examples. [12]

OR

What is mass communication media? What are the types of mass communication media? Explain the role of mass communication media in education. [12]

Q6) Write short answer on any four of the following. [20]

- a) Write functions of education in 21st century.
- b) Explain importance of vocational education in students development.
- c) Write the features of basic education system of mahatma gandhi.
- d) Explain the different ways of access of education
- e) Explain the concept of education for sustainable development.
- f) Contribution of NGO (Non Government Organization) for minority weaker section.

Total No. of Questions : 6]

P1743

[5347] - 11

B.Ed (General)

101-EDUCATION FOR DEVELOPMENT IN THE 21ST CENTURY

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न बारा गुणांचा असून उत्तर 300 ते 350 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी पाच गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर (140 ते 160) शब्दात अपेक्षित आहे.
5) उत्तरासाठी दिलेली शब्दमर्यादा विद्यार्थ्यांनी कटाक्षाने पाळावी.
6) कोणत्याही परीस्थितीत पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्र.1) शिक्षण आणि तत्वज्ञान संकल्पना स्पष्ट करा? शिक्षण आणि तत्वज्ञानाचा संबंध स्पष्ट करा? [12]

किंवा

वैदिक काळातील शिक्षणाची ध्येय आणि तत्वे काय आहेत? वैदिक काळातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.2) उदार शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा? विद्यार्थ्यांच्या विकासासाठी उदार शिक्षणाचे महत्व काय आहे हे पाच उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

राष्ट्रीय एकात्मता म्हणजे काय? एक शिक्षक म्हणून तुम्ही विद्यार्थी शिक्षकात राष्ट्रीय एकात्मता हे मूल्य रूजविण्यासाठी काय कराल हे पाच उपक्रमाद्वारे स्पष्ट करा?

प्र.3) सावित्रीबाई फुले यांचे शैक्षणिक विचार लिहा? स्त्री शिक्षणातील त्यांचे योगदान पाच उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

जॉन ड्युई यांचे शैक्षणिक विचार लिहा? 'कृतीतून शिक्षण' या तत्वावर आधारित पाच उपक्रम सांगा.

प्र.4) भारतीय समाजात कार्यरत असणाऱ्या विविध शक्ती कोणत्या? कोणतीही एक शक्ती समाजावर पडणाऱ्या सकारात्मक आणि नाकारात्मक प्रभावासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

संदर्भ समूह व समवयस्क समूह म्हणजे काय? संदर्भ समूहाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.

प्र.5) दुर्बल घटक म्हणजे काय? दुर्बल घटकाच्या सबलीकरणासाठी शासन कसे प्रयत्न करते हे सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

समूह संपर्क साधने म्हणजे काय? समूह संपर्क साधनाचे प्रकार कोणते? शिक्षणात समूह संपर्क साधनाची भूमिका कोणती.

प्र.6) खालील पैकी कोणतेही चार थोडक्यात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) 21 व्या शतकातील शिक्षणाची कार्ये लिहा.
- ब) विद्यार्थी विकासात व्यवसायिक शिक्षणाचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) महात्मा गांधी यांच्या 'मूलोद्योगी शिक्षण' पध्दतीचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) शिक्षणाचे वेगवेगळे मार्ग स्पष्ट करा.
- इ) शाश्वत विकासासाठी शिक्षण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) 'अल्पसंख्यांक' या दूर्बल घटकासाठी अशासकीय संघटनांचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1744

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 12

B.Ed (General)

**102-PSYCHOLOGY OF THE LEARNER AND LEARNING
(2014 Pattern) (Credit System)**

Time :3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 12 marks questions answer is 300 to 350 words.*
- 4) *Word limit for 5 marks questions answer is 140 to 160.*

Q1) Explain the concept of Growth and Development. Elaborate the role of teacher at various stages of Growth & Development of learner with examples. [12]

OR

Explain various aspects of growth and development at adolescent stage of learner. What is the role of school in holistic development of adolescent? illustrate with example. [12]

Q2) Write the characteristics of learning disabled students in the classroom. Explain about the role of teacher in educating these students in general classroom.[12]

OR

Explain the meaning and concept of learning styles. As a teacher, how will you guide students with different learning style for effective teaching learning?[12]

Q3) Explain Thorndike's theory of learning with proper illustrations. What are educational implications of Thorndike's laws of learning? [12]

OR

Explain the concept and features of constructivism. Illustrate with examples. the role of teacher and learner in constructivist classroom. [12]

P.T.O.

Q4) What is memory? What are the steps in process of memorization? Write about various techniques to enhance memory, Explain with examples. [12]

OR

What is thinking? What are the steps in problem solving? How will you develop ability of problem solving in your student? Give examples. [12]

Q5) Explain the importance of following for managing classroom behaviour for facilitating learning [12]

- a) Group dynamics
- b) Motivation
- c) Group confirmity

OR

What is stress? What are various causes of stress? As a teacher, how will you help your students in managing stress? Give examples. [12]

Q6) Answer the following (any four) [20]

- a) Importance of Heredity and Environment in Development of child.
- b) Concept and need of Inclusive Education
- c) Write about factors affecting learning
- d) Explain concept mapping with example.
- e) As a teacher how will you deal with child exploitation.
- f) Write about paxio - Dual coding theory.

Total No. of Questions : 6]

P1744

[5347] - 12

B.Ed (General)

102-PSYCHOLOGY OF THE LEARNER AND LEARNING

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) 12 गुणांच्या प्रश्नाची शब्दमर्यादा 300 ते 350 आहे.
4) 5 गुणांच्या प्रश्नाची शब्दमर्यादा 140 ते 160 आहे.

प्र.1) वाढ आणि विकास संकल्पना स्पष्ट करा. विद्यार्थ्यांच्या वाढ आणि विकासाच्या विविध पायऱ्यांवर शिक्षकाची भूमिका उदाहरणांसह विशद करा. [12]

किंवा

विद्यार्थ्यांच्या कुमारावस्थेतील वाढ आणि विकासाचे विविध पैलू स्पष्ट करा. कुमारावस्थेतील विद्यार्थ्यांच्या समग्र (holistic) विकासामध्ये शाळेची भूमिका कोणती ते उदाहरणांसह विशद करा. [12]

प्र.2) वर्गामधील अध्ययन अक्षम विद्यार्थ्यांचे गुणधर्म लिहा. या विद्यार्थ्यांना सर्वसामान्य वर्गामध्ये शिक्षण देण्यासंबंधात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययन शैली अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा. परिणामकारक अध्ययन - अध्यापनासाठी एक शिक्षक म्हणून वेगवेगळ्या अध्ययन शैली असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना कसे मार्गदर्शन कराल? [12]

प्र.3) थॉर्नडाईकची अध्ययन उपपत्ती योग्य उदाहरणांचे स्पष्ट करा. थॉर्नडाईकच्या अध्ययनविषयक नियमांचे महत्त्व काय आहे? [12]

किंवा

ज्ञानरचनावाद संकल्पना आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ज्ञानरचनावादी वर्गामध्ये शिक्षक आणि विद्यार्थी यांची भूमिका उदाहरणांसह विशद करा. [12]

प्र.4) स्मरण म्हणजे काय? स्मरण प्रक्रियेच्या विविध पायऱ्या कोणत्या? स्मरण प्रक्रिया सुधारण्यासाठी विविध तंत्रे उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

विचारप्रक्रिया म्हणजे काय? समस्या निराकरणाच्या पायऱ्या कोणत्या? तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये समस्या निराकरण क्षमता तुम्ही कशी विकसित कराल? उदाहरणे द्या? [12]

प्र.5) अध्ययनास चालना देण्यासाठी वर्गातील वर्तनाचे व्यवस्थापन करण्यामध्ये खालील बाबींचे महत्त्व स्पष्ट करा. [12]

अ) समुह गतिशीलता ब) प्रेरणा क) समुह अनुकूलता (Confirmity)

किंवा

ताण म्हणजे काय? ताणाची विविध कारणे कोणती? एक शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना ताणांचे व्यवस्थापन करण्यात कशी मदत कराल? उदाहरणे द्या [12]

प्र.6) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) बालकाच्या विकासामध्ये अनुवंश आणि परिस्थितीचे महत्त्व.
- ब) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना आणि गरज
- क) अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक लिहा
- ड) संकल्पना चित्रण उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
- इ) एक शिक्षक म्हणून बालकांचे शोषण याबाबत काय कराल?
- फ) पॅव्हियोच्या ड्युएल कोडींग उपपत्ती बद्दल लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1745

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 13

B.Ed (Part - I) (General)

**103-QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION
- ISSUES AND CONCERNS**

(2014 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Essay type questions carry twelve marks and the answers of the same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) Short answer type questions carry five Marks and answers to the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) Students should specifically follow limitation of works.*
- 6) In any condition student will not get supplement.*

Q1) Write the educational Administrative frame work of maharashtra state. Write the function of education. **[12]**

OR

Explain the functions and qualities of the following factors regarding educational process.

- a) Teacher
- b) Head Master

Q2) What are the causes of stagnation and wastage problems at the stage of secondary education suggest remedies to overcome them. **[12]**

OR

Explain the necessity of action research. Action Research is really meant for quality enhancement of education explain the above statement with any problem

P.T.O.

- Q3)** Explain with proper examples the importance of physical resources of the school with reference to
- School surrounding
 - School building
 - Laboratory
 - Library
 - Play ground
- [12]**

OR

Give the concept of management. Explain various functions of management with suitable examples.

- Q4)** Write the various departments of state council of educational Research and Training. Explain the objectives and functions of state Council of educational Research and Training (SCERT) in detail. **[12]**

OR

What is pre-service and In-service Training? Write the difference and limitations between pre-service and In-Service Training with example.

- Q5)** Explain with suitable examples the aspects which are to be considered for time and classroom management. **[12]**

OR

What are the different sources of finance for secondary education? As a headmaster how you will utilise different types of grants in proper ways?

- Q6)** Answer any four of the following **[20]**

- If fire sets in your school, as a teacher how will you implement Disaster management.
- Explain the principles of Fayol's theory of management.
- Explain the concept of Total Quality Management in Education.
- As a teacher which remedial measures will you use to maintain school discipline.
- Write necessity of subject teacher association.
- Explain the problems of crowded classes.

Total No. of Questions : 6]

P1745

[5347] - 13

B.Ed (Part - I) (General)

103-QUALITY AND MANAGEMENT OF SCHOOL EDUCATION
- ISSUES AND CONCERNS

(2014 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांचा असून उत्तर 300 ते 350 शब्दात अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी पाच गुणांचा प्रश्नांचे उत्तर 140 ते 160 शब्दात अपेक्षित आहे.
5) विद्यार्थ्यांनी उत्तरासाठी दिलेली शब्द मर्यादा कटांआने पाळावी
6) कोणत्याही परिस्थितीत पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्र.1) महाराष्ट्र राज्यातील प्रशासनाचा आराखडा लिहा. शिक्षण संचालकाची कामे लिहा. [12]

किंवा

शिक्षण प्रक्रियेच्या संदर्भातील खालील घटकांची कार्ये व गुण वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

अ) शिक्षक

ब) मुख्याध्यापक

प्र.2) माध्यमिक शिक्षणातील स्थगन व गळतीच्या समस्येची कारणे कोणती. त्या समस्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा. [12]

किंवा

कृती संशोधनाची आवश्यकता स्पष्ट करा. कृतीसंशोधनाचा उपायोग खऱ्या अर्थाने शिक्षणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी होतो हे विधान एका समस्येच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील मुद्यांच्या संदर्भात शाळेचे भौतिक घटक सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

अ) शालेय परिसर

ब) शाळेची इमारत

क) प्रयोगशाळा

ड) ग्रंथालय

इ) खेळाचे मैदान

किंवा

व्यवस्थापनाची संकल्पना सांगा. व्यवस्थापनाची विविध कार्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.4) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेचे विभाग लिहा. या परिषदेची (SCERT) उद्दिष्टे व कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा. [12]

किंवा

सेवापूर्व प्रशिक्षण व सेवांतर्गत प्रशिक्षण म्हणजे काय? सेवापूर्व प्रशिक्षण व सेवांतर्गत प्रशिक्षण यातील फरक सोदाहरण लिहा.

प्र.5) वेळेचे व वर्गाचे व्यवस्थापन करताना कोणकोणत्या बाबी विचारात घ्यावा लागतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

माध्यमिक शिक्षणासाठीचे आर्थिक स्रोत कोणते? मुख्याध्यापक म्हणून विविध प्रकारच्या अनुदानाचा योग्य प्रकारे उपयोग कसा कराल ते लिहा.

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) तुमच्या शाळेत आग लागली आहे. अशी माहिती मिळाल्यावर शिक्षक म्हणून तुम्ही आपत्ती व्यवस्थापन कसे कराल.
- ब) व्यवस्थापन विषयक फेरॉलच्या उपपत्तीचे तत्त्व स्पष्ट करा.
- क) शिक्षणातील एकूण गुणवत्ता (TQM) संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) शिस्त राखण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते उपचारात्मक उपाय योजाल.
- इ) विषय शिक्षक संघटनेची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- फ) जास्त विद्यार्थी असलेल्या वर्गाच्या समस्या स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1746

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 14

B.Ed (General)

104 - ADVANCED PEDAGOGY & TEACHING

(2014 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Essay type questions carry twelve marks and the answers of same expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answers type questions carry five Marks and the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) *In any condition, supplement will not be provided.*

Q1) What is an advanced pedagogy? Explain the principles of advanced pedagogy. Write the need of advanced pedagogy in today's education scenario. [12]

OR

Explain the philip jackson model with all three phases. [12]

Q2) What are different pedagogies for the future? Explain following two pedagogies with examples

- i) Student voice
- ii) Differentiation [12]

OR

Name any four advanced pedagogy based teaching methods. Explain following two teaching methods with examples.

- i) Problem based learning
- ii) Field based learning. [12]

Q3) Explain the concept of teaching, write the importance of annual plan & unit plan for teacher. [12]

OR

What are the functions of teaching? Explain the concept of diagnostic testing and remedial teaching with suitable examples. [12]

P.T.O.

Q4) What are the different maxims of teaching? Explain any two maxims with suitable examples. [12]

OR

Explain the phases of concept attainment model with suitable examples. [12]

Q5) Write four pedagogical trends. Explain the following trends with appropriate examples.

i) flipped classroom

ii) Blended learning.

[12]

OR

What is distance learning? Write the need and importance of distance learning. [12]

Q6) Answer in short (any four)

[20]

a) Explain teacher's role in Philip Jackson model

b) Write the use of ICT in teaching

c) Explain the concept of active learning with suitable example.

d) Write different teaching skills. Explain any one of these with example.

e) Explain any two principles of teaching with examples.

f) Write the educational implication of reflective teaching for teacher.

Total No. of Questions : 6]

P1746

[5347] - 14

B.Ed (General)

104 - ADVANCED PEDAGOGY & TEACHING

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) निबंध वजा प्रश्न 12 गुणांचा असून उत्तर 300 ते 350 शब्दात अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी 5 गुणांच्या प्रश्नांचे उत्तर 140 ते 160 शब्दात अपेक्षित आहे.
5) पुरवणी दिली जाणार नाही.

प्र.1) अध्यापन शास्त्र म्हणजे काय? प्रगत अध्यापन शास्त्राची तत्वे स्पष्ट करा. सध्याच्या शैक्षणिक परिस्थितीत प्रगत अध्यापन शास्त्राची गरज स्पष्ट करा. [12]

किंवा

फिलिप जॅकसन प्रतिमान तिन ही पायऱ्यांसह स्पष्ट करा. [12]

प्र.2) भविष्यातील वेगवेगळ्या अध्यापन शास्त्रीय पध्दती कोणत्या? खालील दोन अध्यापन शास्त्रीय पध्दती उदाहरणासह स्पष्ट करा.

i) विद्यार्थ्यांचा आवाज

ii) विद्यार्थी भिन्नता [12]

किंवा

प्रगत अध्यापन शास्त्रावर आधारीत असणाऱ्या कोणत्याही चार अध्यापन पध्दतींची नावे लिहा. खालील अध्यापन पध्दती स्पष्ट करा.

i) समस्या आधारीत अध्ययन

ii) क्षेत्र आधारीत अध्ययन [12]

प्र.3) अध्यापनाची संकल्पना स्पष्ट करा. घटक नियोजन आणि वार्षिक नियोजनाचे शिक्षकाला असणारे महत्व लिहा. [12]

किंवा

अध्यापनाची कार्ये कोणती? निदानात्मक तपासणी व उपचारात्मक अध्यापन यांच्या संकल्पना योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

प्र.4) अध्यापनाची विविध सूत्रे कोणती? कोणतीही दोन सूत्रे उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या पायऱ्या योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

प्र.5) चार अध्यापनशास्त्रीय प्रवाहांची नावे लिहा खालील प्रवाह योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

i) फ्लिपड वर्गाध्यापन

ii) मिश्र (ब्लेंडेड) वर्गाध्यापन [12]

किंवा

दूरस्थ शिक्षण म्हणजे काय? दूरस्थ शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.

प्र.6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) फिलिप जॅकसन प्रतिमानामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

ब) शिक्षणामध्ये ICT चा उपयोग लिहा.

क) सक्रिय अध्यापनाची संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.

ड) वेगवेगळी अध्यापन कौशल्य लिहा. कोणतेही एक अध्यापन कौशल्य सोदाहरण स्पष्ट करा.

इ) कोणतेही दोन अध्यापनाचे तत्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

फ) विमर्शी अध्ययनाचे शिक्षकाला असणारे शैक्षणिक उपयोजन लिहा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1747

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 15

B.Ed (General)

**105 - ADVANCED EVALUATION PROCEDURES IN LEARNING
(2014 Pattern) (Credit system)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Eassy type questions carry twelve marks and the answer of the same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answer type questions carry five Marks and the same are expected to be writen in 140 to 160 words.*
- 5) *In any situation students will not get supplement.*
- 6) *Use of single memory calculator is allowed.*

Q1) Define measurement, Evaluation and assessment. Explain the class room objectives and specifications taking examples from your subject education (any two objectives) **[12]**

OR

Write the taxanomy of instructional objectives given by Dr. Bloom. Explain the educational objectives of psychomotor domain with examples.

Q2) Write the characteristics of a good measuring tool. How will you improve the validity of a test. **[12]**

OR

What are qualitative tools of Evaluation. Explain any two qualitative tools with their merits and limitations.

Q3) Explain the nature, Merit & limitations of the following Evaluation approaches.
a) Continuous and comprehensive evaluation. (CCE)
b) Choice based credit system (CBCS) **[12]**

OR

Explain the nature, merit & limitations of the following Evaluation approaches.

- a) Formative and summative evaluation
- b) External evaluation.

P.T.O.

Q4) Write the three aspects for constructing the blue print construct a blue print considering one unit from the school subject. **[12]**

OR

Write the importance of feedback in learning. Explain the following types of feed back with examples.

- a) Group feedback
- b) Individual feedback

Q5) a) Calculate the 'median' of the following frequency distribution. **[8]**

classInterval (CI)	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9	0-4
Frequency (f)	3	7	10	20	10	8	2

b) Write the characteristics of standard deviation (S.D) **[4]**

OR

a) Compute the coeficient of correlation of the following data by spearmar's Rank difference method **[8]**

Student	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
English test marks	45	58	60	75	80	58	58	62	65	77
Maths test Marks	55	62	80	85	82	54	62	74	77	86

b) Write the properties of normal probability curve. **[4]**

Q6) Answer any four of the following : **[20]**

- a) Write the principles of evaluation.
- b) Write the merits and limitations of open book examination.
- c) Write the nature of internal evaluation.
- d) Compare frequency polygon with Histogram
- e) Write the merits of self assessment & peer assessment.
- f) Explain with figures the types of skewness.

Total No. of Questions : 6]

P1747

[5347] - 15

B.Ed (General)

105 - अध्ययनातील प्रगत मूल्यमापन प्रक्रिया

(2014 Pattern) (Credit system)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 80

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) उत्तरासाठीच्या खालील शब्दमर्यादा पाळाव्यात
दीर्घांतरी (12 गुण) = 300 ते 350 शब्द.
लघुतरी (6 गुण) = 150 ते 170 शब्द.
लघुतरी (5 गुण) = 140 ते 160 शब्द.
4) आकडेमोडीसाठी एकच स्मृती असलेले गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.
5) कोणत्याही परिस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी मिळणार नाही.

प्र.1) मापन, मूल्यनिर्धारण व मूल्यमापन यांच्या व्याख्या लिहा. वर्गाध्यापनातील कोणतीही दोन उद्दिष्टे व त्यांची स्पष्टीकरणे शालेय विषयातील उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

डॉ. ब्लूमच्या शैक्षणिक उद्दिष्टांचे श्रेणीबद्ध वर्गीकरण लिहा. क्रियात्मक क्षेत्रातील शैक्षणिक उद्दिष्टे उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

प्र.2) चांगल्या मूल्यमापन साधनांची वैशिष्ट्ये लिहा. कसोटीची सप्रमाणता वाढविण्यासाठी तुम्ही काय कराल? [12]

किंवा

मूल्यमापनाची गुणात्मक साधने कोणती? कोणत्याही दोन गुणात्मक साधनांचे फायदे व मर्यादा लिहा. [12]

प्र.3) खालील मूल्यमापन प्रवाहांचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [12]

अ) सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन (CCE)

ब) श्रेयांक पद्धती (Choise based credit System)

किंवा

खालील मूल्यमापन प्रवाहांचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [12]

अ) आकारिक व संकलित मूल्यमापन (Summative & formative)

ब) बाह्य मूल्यमापन (External Evaluation)

प्र.4) संविधान तक्ता तयार करण्यासाठी आवश्यक तीन घटक लिहा. तुमच्या विषय शिक्षणातील एका घटकासाठी त्रिमिती संविधान तक्ता तयार करा. [12]

किंवा

अध्ययनातील प्रत्याभरणाचे महत्त्व लिहा. खालील प्रत्याभरणाचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.

अ) गट प्रत्याभरण (Group feedback)

ब) वैयक्तिक प्रत्याभरण (Individual feedback) [12]

प्र.5) अ) खाली दिलेल्या विभाजन सारणीवरून 'मध्यांक' काढा [8]

वर्गांतरे (CI)	30-34	25-29	20-24	15-19	10-14	5-9	0-4
वारंवारिता (f)	3	7	10	20	10	8	2

ब) प्रमाणविचलनाची वैशिष्ट्ये लिहा. [8]

किंवा

अ) खाली दिलेल्या माहितीवरून स्पिरामन आंतरश्रेणी पद्धतीने सहसंबंध गुणक काढा. [8]

विद्यार्थी	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
इंग्रजी चाचणी गुण	45	58	60	75	80	58	58	62	65	77
गणित चाचणी गुण	55	62	80	85	82	54	62	74	77	86

ब) प्रसामान्य संभव वक्राचे गुणधर्म लिहा. [4]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

अ) मूल्यमापनाची तत्वे लिहा.

ब) 'मुक्त पुस्तक परीक्षेचे' (Open book exam) फायदे व मर्यादा लिहा

क) 'अंतर्गत मूल्यमापनाचे' स्वरूप लिहा.

ड) वारंवारिता बहुभुजाची स्तंभालेखाशी तुलना करा.

इ) स्वयं मूल्यनिर्धारण व सह - अध्यायी मूल्यनिर्धारणाचे फायदे लिहा.

फ) विषमितेचे प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

P1748

[Total No. of Pages : 4

[5347] - 16

B.Ed. (General) (Theory)

**106: INTEGRATION OF ICT IN TEACHING LEARNING
AND INSTRUCTIONAL DESIGN**

(2014 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 80

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Essay type questions carry twelve marks and the answer of same are expected to be written in 300 to 350 words.*
- 4) Short answer type questions carry five marks and the same are expected to be written in 140 to 160 words.*
- 5) In any condition, supplement will not be provided.*

Q1) Explain the concept of 'Information and communication technology in brief. Write the changes that have taken place in the process of education due to integration of ICT in education with respect to following points - **[12]**

- a) Educational management
- b) Evaluation
- c) methods of teaching
- d) Curriculum.

OR

What challenges do we have to face while integration information and communication technology in education? Efforts will you take to overcome these challenges? **[12]**

Q2) What is social networking? How will you use social networking for educative process? What are the advantages of using social networking in educative process? **[12]**

P.T.O.

OR

How will you use following communication tools in the process of education?[12]

- a) e-mail.
- b) Mobile
- c) Online conferencing

Q3) What are web 2.0 tools? how will you use these web 2.0 tools in distance education'. Explain your answer with suitable examples. [12]

OR

What is smart classroom? Explain the components of smart class. Write advantages and limitations of smart class. [12]

Q4) Differentiate between Education, Instruction and training. Also write for characteristics of each. [12]

OR

What are the components of Instructional system design (ISD)? How will you use these components in teaching learning process? [12]

Q5) What is Computer Assisted Instructions (CAI)? What are the characteristics of CAI? Prepare an outline of CAI for teaching any one unit of your subject.[12]

OR

Explain CIPP model in brief. How will you use CIPP model for curriculum evaluation? [12]

Q6) Write the following questions (any four) [20]

- a) Explain any five qualities of ICT teacher.
- b) Compare BLOG & WIKI.
- c) Write ten characteristics of a good website.
- d) 'E-Mail' is an effective communication tool - Explain this statement.
- e) Explain the concept - 'Group testing.
- f) Explain the role of EDUSAT in education.

Total No. of Questions : 6]

P1748

[5347] - 16

B.Ed. (General) (Theory)

106: INTEGRATION OF ICT IN TECHING LEARING
AND INSTRUCTIONAL DESIGN

(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रुपांतर)

वेळ: 3 तास]

[एकूण गूण : 80

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) निबंधवजा प्रश्न 12 गुणांच्या असून प्रत्येकी 300 ते 350 शब्दांत उत्तर अपेक्षित आहे.
 - 4) लघुत्तरी प्रश्न 5 गुणांच्या असून प्रत्येकी उत्तर 140 ते 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.
 - 5) कुठल्याही परिस्थितीत पुरवणी मिळणार नाही.

प्रश्न 1) 'माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान' ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा. शिक्षणात माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव केल्याने शिक्षण प्रक्रियेत झालेले बदल पुढील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापन
- ब) मूल्यमापन
- क) अध्यापन पध्दती
- ड) अभ्यासक्रम

[12]

किंवा

शिक्षण प्रक्रियेत माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञानाचा अंतर्भाव करताना आपल्याला कोणत्या आव्हानांना सामोरे जावे लागते? ही आव्हाने पेलण्यासाठी तुम्ही काय प्रयत्न कराल?

प्रश्न 2) 'सामाजिक आंतरजाल (Social networking)' म्हणजे काय? शिक्षण प्रक्रियेत सामाजिक आंतरजालाचा वापर कशा प्रकारे कराल? शिक्षण प्रक्रियेत सामाजिक आंतरजालाचा वापर करण्याचे फायदे काय?

[12]

किंवा

पुढील संपर्क साधनांचा वापर शिक्षण प्रक्रियेत तुम्ही कशा प्रकारे कराल ?

- अ) ई -मेल (E-mail)
- ब) मोबाईल (Mobile)
- क) ऑनलाईन कॉन्फरन्सिंग (Online conferencing)

प्रश्न 3) वेब 2.0 साधने म्हणजे काय ? दूरस्थ शिक्षणात वेब 2.0 साधनांचा वापर तुम्ही कसा कराल ?
तुमचे उत्तर सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

स्मार्ट वर्ग (Smart Classroom) म्हणजे काय ? स्मार्ट वर्गाचे घटक स्पष्ट करा. स्मार्ट वर्गाचे फायदे व मर्यादा लिहा.

प्रश्न 4) शिक्षण, अनुदेशन व प्रशिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा व प्रत्येकाची 4 वैशिष्ट्ये लिहा. [12]

किंवा

अनुदेशन प्रणाली अभिकल्पाचे घटक कोणते ? या घटकांचा वापर तुम्ही अध्ययन - अध्यापन प्रक्रियेत कशा प्रकारे कराल ?

प्रश्न 5) संगणक सहाय्यित अनुदेशन (CAI) म्हणजे काय ? CAI ची वैशिष्ट्ये कोणती ? तुमच्या अध्यापन विषयातील कोणत्याही एका घटकाच्या अध्यापनासाठी CAI आराखडा तयार करा. [12]

किंवा

CIPP प्रतिमान थोडक्यात स्पष्ट करा अभ्यासक्रम मूल्यमापनासाठी (CIPP) प्रतिमानाचा वापर कसा कराल ?

प्रश्न 6) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतीही चार) [20]

- अ) माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान शिक्षकाची कोणतीही 5 गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) तुलना करा ब्लॉग (Blog) व विकी (Wiki)
- क) चांगल्या संकेतस्थळाची (Website) दहा वैशिष्ट्ये
- ड) 'ई - मेल' हे परिणामकारक संप्रेषण साधन आहे - विधान स्पष्ट करा.
- इ) 'समूह परीक्षण' - संकल्पना स्पष्ट करा
- फ) 'एज्युसॅट' (EDUST) ची शिक्षणातील भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1749

[Total No. of Pages : 23

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - A : POPULATION EDUCATION AND ADULT EDUCATION

(2014 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) What are the characteristics of World population and Indian population? Explain with illustrations the programmes. You would like to suggest for imparting population education to your pupils. [12]

OR

Explain the problem of population in India. How will you implement the remedies through School Education?

Q2) State characteristics of Adult Education in National Planning 1978. Explain with illustrations the Adult Education Programme. You would like to suggest for promoting proper social development through your pupils. [12]

OR

Explain concept the Adult Education. What are your innovative ideas to impact the Adult Education in your society?

Q3) Give short notes (Any Four) : [16]

- a) Need of Population Education.
- b) Adult Education and role of NGO's.
- c) Population Mobility in India.
- d) Importance of Adult Education.
- e) Population Control.
- f) Adult Education and UNESCO Planning.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - A : POPULATION EDUCATION AND ADULT EDUCATION

लोकसंख्या शिक्षण आणि प्रौढ शिक्षण
(2014 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गूण दर्शवितात.

प्रश्न 1) जागतिक लोकसंख्या आणि भारतीय लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये कोणती? तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांना लोकसंख्या शिक्षण देण्यासाठी कोणते कार्यक्रम सूचवाल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

भारतातील लोकसंख्येच्या समस्या स्पष्ट करा व शालेय शिक्षणाच्या माध्यमातून त्यावरील उपाययोजनांची अंमलबजावणी कशी कराल?

प्रश्न 2) 1978 च्या राष्ट्रीय नियोजनातील प्रौढ शिक्षणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. तुमच्या विद्यार्थ्यांमार्फत योग्य सामाजिक विकास वृद्धिंगत करण्यासाठी प्रौढ शिक्षणाचा कार्यक्रम सूचवून तो उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

प्रौढ शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करून तुमच्या समाजाला प्रौढ शिक्षण देण्यासाठी तुमच्या नावीण्यपूर्ण कल्पना कोणत्या आहेत?

प्रश्न 3) टीपा द्या. (कोणत्याही चार)

[16]

- अ) लोकसंख्या शिक्षणाची गरज
- ब) प्रौढ शिक्षण आणि अशासकीय संस्थांची भूमिका
- क) भारतातील लोकसंख्येची गतिमानता
- ड) प्रौढ शिक्षणाचे महत्त्व
- इ) लोकसंख्या नियंत्रण
- फ) युनेस्कोचे नियोजन आणि प्रौढ शिक्षण

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. Revised Syllabus from the Academic Year 2014

EDUCATION FOR PEACE & HUMAN RIGHTS

(Elective Course - 107 - A)

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is human rights? Explain types of human rights . What efforts will you take as a teacher for rights of vulnerable & disadvantaged group. Explain with examples. **[12]**

OR

Explain the concept of child rights. Explain need & importance of child rights. Which activities will you implement in your school as a teacher to fulfill needs of the children. Explain with examples.

Q2) Explain Mahatma Gandhi's philosophy for peace education. How will you use Mahatma Gandhi's philosophy for peace education in your school. Explain with examples. **[12]**

OR

Explain the importance of constructivist approach in peace education. Which efforts will you take to remove following aspects from the mind of your students. Explain with examples.

- a) Examination fear
- b) Stress
- c) Violence & conflicts
- d) Corporal punishment

Q3) Answer the following questions in brief. (Any Four)

[16]

- a) Explain role of the teacher for development of positive attitude in tendency of students for peace education.
- b) Write the strategies for peace building with examples.
- c) Write short note on women rights.
- d) Explain child rights given in Indian constitution.
- e) Explain challenges in front of peace education.
- f) Which skills & values will you assimilate for becoming a peace teacher.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. Revised Syllabus from the Academic Year 2014

EDUCATION FOR PEACE & HUMAN RIGHTS

मानवाधिकार आणि शांततेसाठी शिक्षण

(Elective Course - 107 - A)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गूण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मानवी हक्क म्हणजे काय? मानवी हक्कांचे प्रकार स्पष्ट करा. शिक्षक म्हणून संवेदनशील व वंचित गटांच्या अधिकारांसाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.[12]

किंवा

बालहक्क ही संकल्पना स्पष्ट करा. बालहक्काची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. बालकांच्या गरजांच्या पूर्तीसाठी शिक्षक या नात्याने तुम्ही तुमच्या शाळेत कोणते उपक्रम राबवाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) शांततेच्या शिक्षणासाठी महात्मा गांधीजींचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा. महात्मा गांधीजींच्या शांततेसाठी शिक्षणाच्या तत्वज्ञानाचा उपयोग तुम्ही तुमच्या शाळेत कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

[12]

किंवा

ज्ञानरचनात्मक दृष्टीकोनाचे शांतता शिक्षणातील महत्त्व स्पष्ट करा. तुमच्या विद्यार्थ्यांच्या मनातील खालील बाबी दूर करण्यासाठी शालेय स्तरावर तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

- अ) परीक्षेची भिती
ब) ताणतणाव
क) हिंसा आणि विरोधाभास
ड) छडीची शिक्षा

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) शांतता उभारणीमध्ये विद्यार्थ्यांच्या प्रवृत्तीमध्ये सकारात्मक दृष्टीकोन विकसित करण्यासाठी शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) शांतता उभारणीची कार्यनीती सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) महिलांचे हक्क यावर टिप लिहा.
- ड) भारतीय संविधानामध्ये दिलेले बालहक्क स्पष्ट करा.
- इ) शांतता शिक्षणासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- फ) शांतता शिक्षक बनण्यासाठी तुम्ही कोणते गुण व कौशल्ये आत्मसात कराल ते स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

**107-A: INTRODUCTION TO GUIDANCE AND COUNSELLING
IN SCHOOL**

(2014 Pattern) (Credit System)

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the types of guidance with suitable example. Write need of guidance at school level. **[12]**

OR

Explain the concept of guidance. Explain the steps of guidance at school level with an example.

Q2) Explain the concept of counselling. Explain the steps of counselling at school level with an example. **[12]**

OR

Explain the types of counselling. Explain the usability of Discussion and dramatics of counselling with an example.

Q3) Write short notes (Any Four): **[16]**

- a) Principles of Guidance.
- b) Seven point plan in guidance.
- c) Characteristics of good Counselor.
- d) Observation technique in guidance - concept & importance.
- e) Characteristics of Non-directive counselling.
- f) Follow - up - service - concept & importance.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

**107-A: INTRODUCTION TO GUIDANCE AND COUNSELLING
IN SCHOOL**

शालेय मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाची ओळख
(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मार्गदर्शनाचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. शालेय स्तरावर मार्गदर्शनाची गरज स्पष्ट करा.[12]

किंवा

मार्गदर्शनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शालेय स्तरावर मार्गदर्शनाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) समुपदेशनाची संकल्पना स्पष्ट करा. शालेय स्तरावर समुपदेशनाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

समुपदेशनाचे प्रकार स्पष्ट करा. समुपदेशनात चर्चा व नाट्यीकरण तंत्राची उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [16]

- अ) मार्गदर्शनाची तत्वे
ब) मार्गदर्शनातील सप्तसूत्री
क) चांगल्या समुपदेशकाची वैशिष्ट्ये
ड) मार्गदर्शनातील निरीक्षण तंत्र - संकल्पना व महत्त्व
इ) अनिर्देशित समुपदेशनाची वैशिष्ट्ये
फ) अनुधावन कार्य - संकल्पना व महत्त्व

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - A : HEALTH, PHYSICAL EDUCATION & YOGA

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is "Physical Education"? Explain in detail aims & objectives of physical education at secondary & higher secondary level. **[12]**

OR

Develop school health programme & discuss the role of teacher in development of health.

Q2) Explain the importance of physical fitness education at school level & write the factors affecting physical fitness. **[12]**

OR

Explain in detail about "Asana & Pranayama". State its benefits.

Q3) Answer the following (Any Four) : **[16]**

- a) Importance of suryanamaskar
- b) Obesity
- c) Dimensions of health
- d) Objectives of physical fitness
- e) Assessment of physical fitness
- f) Importance of balanced diet

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107-A: HEALTH, PHYSICAL EDUCATION & YOGA

आरोग्य, शारिरीक शिक्षण आणि योग
(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गूण दर्शवितात.

प्रश्न 1) शारिरीक शिक्षण म्हणजे काय? माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावरील शारिरीक शिक्षणाची ध्येये व उद्दिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा. [12]

किंवा

शालेय आरोग्य कार्यक्रम तयार करा. आरोग्य विकासात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) शारिरीक सुदृढता शिक्षणाचे शालेय स्तरावरील महत्त्व स्पष्ट करून शारिरीक सुदृढतेवर परिणाम करणारे घटक लिहा. [12]

किंवा

“आसन व प्राणायाम” याबद्दल सविस्तर लिहा. त्याचे फायदे लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) सूर्यनमस्काराचे महत्त्व
ब) स्थूलता
क) आरोग्याची परिमाणे
ड) शारिरीक सुदृढतेची उद्दिष्टे
इ) शारिरीक सुदृढतेचे मूल्यांकन
फ) समतोल आहाराचे महत्त्व

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

(2014 Pattern) (Credit System) (Elective Course - 107 - B)

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the concept of environmental degradation. Explain any five impacts on the health of people with examples. **[12]**

OR

What is sustainable development? What do you mean by economic growth & sustainable development? How can one use biological control for sustainable agriculture. Explain with suitable examples.

Q2) Explain the following concepts with importance. **[12]**

- a) Ecology
- b) Populations
- c) Species

OR

What is the role of individual in prevention of pollution. Explain role of ICT, media & ecotourism in creating environmental awareness with examples.

Q3) Answer any four of the following. **[16]**

- a) Write about the role of teacher as an environmental educator.
- b) Write any five sustainable use of forest produces.
- c) Explain "Earth is the living planet".
- d) How developmental projects impacting on biodiversity conservation.
- e) Suggest any 4 activities for biodiversity conservation.
- f) How will you inculcate habits of conservation of environment in the globalized world.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

शाश्वत विकासासाठी शिक्षण

(2014 Pattern) (Credit System) (Elective Course - 107 - B)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पर्यावरण ऱ्हासाची संकल्पना स्पष्ट करा. पर्यावरण ऱ्हासाचा मानवी आरोग्यावर होणारा परिणाम उदाहरणांसह स्पष्ट करा. (कोणतेही पाच) [12]

किंवा

शाश्वत विकास म्हणजे काय? आर्थिक वाढ आणि शाश्वत वापर म्हणजे काय? शाश्वत शेतीसाठी जैविक नियंत्रणांचा वापर तुम्ही कसा कराल ते योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील संकल्पना महत्त्वासह स्पष्ट करा. [12]

अ) पर्यावरणशास्त्र

ब) लोकसंख्या

क) प्रजाती

किंवा

प्रदूषणाच्या प्रतिबंधनाकरिता प्रत्येकाची वैयक्तिक भूमिका काय? पर्यावरण जागृतीमध्ये आय. सी.टी., माध्यमे आणि पर्यावरण पर्यटन यांची भूमिका उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्रश्न 3)

खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[16]

- अ) पर्यावरण प्रशिक्षक म्हणून शिक्षकाची भूमिका
- ब) जंगल उत्पादनांचा शाश्वत उपयोग लिहा. (कोणतेही पाच)
- क) “पृथ्वी हा सजीव ग्रह आहे” स्पष्ट करा.
- ड) जैवविविधता संवर्धनावर वैकासिक प्रकल्पांचा परिणाम कसा होतो ते लिहा.
- इ) जैवविविधता संवर्धनासाठी कोणत्याही चार कृती सुचवा
- फ) जागतिकीकरणाच्या युगामध्ये पर्यावरण संवर्धनाच्या सवयी कशा रूजवाल?

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

ENVIRONMENT EDUCATION AND DISASTER MANAGEMENT

(Elective Course - 107 - B)

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the importance of Environment Education. Write the causes of water pollution. Suggest remedies to reduce water pollution. **[12]**

OR

Explain the effects of Environment pollution on human life. Write different Government policies for environment protection.

Q2) Explain the causes and effects of any four natural disasters. **[12]**

OR

What is Disaster management? What preparedness will you consider for Disaster management at the school level.

Q3) Answer any four of the following. **[16]**

- a) Write responsibilities of school teacher in Environment protection.
- b) Write the functions of rescue teams in Disaster management.
- c) Write the effects of Air pollution on human life.
- d) Write provisions in Disaster management act 2005.
- e) Write the activities at ground zero.
- f) Write need of execution of relief in Disaster management.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

ENVIRONMENT EDUCATION AND DISASTER MANAGEMENT

पर्यावरण शिक्षण आणि आपत्ती व्यवस्थापन
(Elective Course - 107 - B)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पर्यावरण शिक्षणाचे महत्त्व लिहा. पाणी प्रदूषणाची कारणे लिहून पाणी प्रदूषण कमी करण्यासाठी उपाय लिहा. [12]

किंवा

पर्यावरणीय प्रदूषणाचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा. पर्यावरण संरक्षणासाठी विविध शासकीय धोरणे लिहा.

प्रश्न 2) कोणत्याही चार नैसर्गिक आपत्तीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा. [12]

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? शालेय स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापनासाठी कोणती पूर्वतयारी कराल?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

अ) पर्यावरण संरक्षणामध्ये शालेय शिक्षकाच्या जबाबदाऱ्या लिहा.

ब) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये बचाव गटाचे कार्य लिहा.

क) हवेच्या प्रदूषणाचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम लिहा.

ड) आपत्ती व्यवस्थापन कायदा 2005 मधील कोणत्याही चार तरतुदी लिहा.

इ) शून्य क्षेत्रात करावयाचे कार्य लिहा.

फ) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मदत कार्याची गरज लिहा.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - B: INCLUSIVE EDUCATION

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the concept of Inclusive Education. What are the needs and benefits of Inclusive Education. Explain the Government scheme for Inclusive Education. **[12]**

OR

Explain the concept of an Inclusive school. Write in detail various infrastructural facilities and learning resources required for an Inclusive school?

Q2) As a teacher, how will you use Instructional strategies with the help of Classroom teaching examples. **[12]**

- a) Team teaching
- b) Buddy system
- c) Circle of friends

OR

What are the qualities of an Inclusive Teacher? Explain in detail various training programmes for Inclusive Teacher.

Q3) Answer any four of the following. **[16]**

- a) Attitude and positive behaviour for Inclusion.
- b) National legislations for Inclusive Education.
- c) Co-operative learning and Co-operative teaching Arrangements.
- d) An Ideal Inclusive school.
- e) Guidance and Counseling for Inclusive Teachers & Students.
- f) Social skills for Inclusion.

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - B : INCLUSIVE EDUCATION

समावेशक शिक्षण

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) समावेशक शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशक शिक्षणाची गरज व फायदे कोणते? समावेशक शिक्षणासाठी शासनाच्या योजना स्पष्ट करा. [12]

किंवा

‘समावेशक शाळा’ संकल्पना स्पष्ट करा. समावेशक शाळेसाठी आवश्यक असणाऱ्या विविध भौतिक सुविधा आणि अध्ययन साहित्य कोणते आहेत ते सविस्तर लिहा.

प्रश्न 2) एक शिक्षक म्हणून खालील दिलेल्या अनुदेशनात्मक प्रयुक्त्या (Strategies) वर्ग अध्यापनात तुम्ही कशा उपयोगात आणाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

अ) सांघिक अध्यापन

ब) बडी पध्दत

क) मित्र वर्तुळ

किंवा

समावेशक शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये कोणती आहेत. समावेशक शिक्षकांसाठी असणारे विविध प्रशिक्षण कार्यक्रम सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[16]

- अ) समावेशनाकरिता अभिवृत्ती आणि सकारात्मक वर्तन
- ब) समावेशक शिक्षणासाठी असणारे राष्ट्रीय कायदे
- क) सहकार्यात्मक अध्ययन आणि सहकार्यात्मक अध्यापन व्यवस्था
- ड) आदर्श समावेशक शाळा.
- इ) समावेशक शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शन व समुपदेशन
- फ) समावेशनासाठी लागणारी सामाजिक कौशल्ये

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - B : INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH

(2014 Pattern) (Credit System)

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Essay type question carry 12 marks & answer of the same expected to written in 300 to 350 words.*
- 4) *Short answer type question carry 4 marks & answer of the same expected to written in 140 to 160 words.*

Q1) Explain Data Collection Tool 'Questionnaire' with respect to the following points. **[12]**

- a) Definitions
- b) Characteristics
- c) Merits
- d) Demerits

OR

Illustrate 'Experimental Reserach Method' with concept, need & steps.

Q2) Elaborate 'Action Research' with the help of following points. **[12]**

- a) Concept
- b) Need
- c) Usefulness

OR

Explain 'Educational Research' with the help of following points:

- a) Concept
- b) Importance
- c) Areas
- d) Characteristics of educational research

Q3) Write short notes (Any Four):

[16]

- a) Hypothesis
- b) Single group design.
- c) Data collection technique - 'Observation'.
- d) Historical Research
- e) Population & sample
- f) Fundamental & Applied research

Total No. of Questions : 3]

P1749

[5347]-17

B.Ed. (General)

107 - B : INTRODUCTION TO EDUCATIONAL RESEARCH
(2014 Pattern) (Credit System)

(मराठी रूपांतर)

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) निबंधवजा प्रश्नासाठी 12 गुण आहेत. आणि त्या प्रश्नाचे उत्तर 300 ते 350 शब्दांत अपेक्षित आहे.
4) लघुत्तरी प्रश्नासाठी 4 गुण आहेत आणि त्या प्रश्नाचे उत्तर 140 ते 160 शब्दांत अपेक्षित आहे.

प्रश्न 1) माहिती संकलनाच्या 'प्रश्नावली' या साधनाचे खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण करा.

[12]

- अ) व्याख्या
ब) वैशिष्ट्ये
क) गुण
ड) मर्यादा

किंवा

प्रायोगिक संशोधन पध्दतीची संकल्पना, गरज व पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील मुद्द्यांच्या आधारे 'कृती संशोधन' स्पष्ट करा.

[12]

- अ) संकल्पना
ब) गरज
क) उपयोगिता

किंवा

शैक्षणिक संशोधन खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) संकल्पना
- ब) महत्त्व
- क) क्षेत्रे
- ड) शैक्षणिक संशोधनाची वैशिष्ट्ये

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) परिकल्पना
- ब) एकलगत अभिकल्प
- क) माहिती संकलनाचे तंत्र - 'निरीक्षण'
- ड) ऐतिहासिक संशोधन
- इ) जनसंख्या व नमुना
- फ) उपयोजित व मुलभूत संशोधन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P1750

[Total No. of Pages : 19

[5347]-18

B.Ed. (General)

**SUBJECT EDUCATION - PEDAGOGY & LEARNING
RESOURCES**

(Any two from : Marathi, Hindi, English, Sanskrit, Urdu,
Mathematics, Science, History, Geography, Economics, Commerce)
(2014 Pattern) (Credit System)

Time :3 Hours]

[Max. Marks :40

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Answers of the two subjects should be written in the separate answer sheets.
- 3) Figures to the right of the questions indicate marks.
- 4) Write answers of questions nos. 1 and 2 in about 350 words each.
- 5) Write answers of questions no. 3 in about 150 words each.
- 6) Students should strictly follow word limit while writing answers.
- 7) No supplements will be provided to the students.

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहा.
 - 3) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 4) प्रश्न क्रमांक 1 व 2 ची उत्तरे प्रत्येकी शब्दांपर्यंत लिहावीत.
 - 5) प्रश्न क्रमांक 3 चे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहावीत.
 - 6) विद्यार्थ्यांनी उत्तरासाठी दिलेली शब्द-मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
 - 7) कोणत्याही परीस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी मिळणार नाही.

P.T.O.

मराठी

[एकूण गुण : 40]

प्रश्न 1) मातृभाषा मराठीचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा. मातृभाषा मराठीचा अन्य विषयांशी समवाय कसा साधाल? ते उदाहरणासह लिहा. [12]

किंवा

मराठी व्याकरण अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा. उच्च प्राथमिक स्तरावर व्याकरण अध्यापन अधिक परिणामकारक होण्यासाठी कोणत्या अध्यापन पद्धतीचा वापर कराल? उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) मातृभाषा अध्यापन-अध्ययनातील मूल्यांचे महत्त्व लिहा. माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांत 'सर्वधर्मसमभाव' हे मूल्य रूजविण्यासाठी तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल? ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

'शैक्षणिक साधन/साहित्य' संकल्पना लिहा. मराठी विषयासाठी शैक्षणिक साधनांचे महत्त्व स्पष्ट करून, प्रभावी अध्यापनासाठी कसा वापर कराल? ते उदाहरणासह लिहा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. [16]

- अ) मातृभाषा मराठीची चार वैशिष्टे लिहा.
- ब) पद्य अध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- क) आशय विश्लेषणाचे महत्त्व चार मुद्द्यांसह स्पष्ट करा.
- ड) मराठी शिक्षकाची चार गुणवैशिष्टे उदाहरणासह लिहा.
- इ) अभ्यासक्रमातील गाभाभूत घटकाचे महत्त्व लिहा.
- फ) मातृभाषा मराठीची वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा.

हिंदी

[एकूण गुण : 40]

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है।
2) दाए हाथ की संख्याएँ अंकदर्शक हैं।
3) उत्तर लेखन के दरम्यान यथास्थान सुयोग्य आकृतियों का आरेखन कीजिए।
4) उत्तर लेखन के दरम्यान शुद्ध वर्तनी व सटीक शब्दों का प्रयोग अवश्य करें।
5) शब्दसीमा दीर्घउत्तर (350 शब्द) लघुउत्तर (150 शब्द)

प्रश्न 1) भाषा के विविध रूप स्पष्ट कीजिए। भाषा के विविध प्रयोजन उदा. सहित स्पष्ट कीजिए।[12]

अथवा

गद्य से क्या तात्पर्य है? गद्य अध्यापन की विविध पद्धतियाँ उदा. सहित स्पष्ट कीजिए।[12]

प्रश्न 2) पाठ्यचर्या एवं पाठ्यक्रम से क्या तात्पर्य है? पाठ्यचर्या एवं पाठ्यक्रम में क्या अंतर है? सुयोग्य उदा. सहित स्पष्ट कीजिए। [12]

अथवा

शिक्षा सहायक साधन से क्या तात्पर्य है? शिक्षा सहायक साधनों का वर्गीकरण कीजिए एक अध्यापक को शिक्षा सहायक साधन की सहायता होती है? यह उदा. सहित स्पष्ट कीजिए।[12]

प्रश्न 3) संक्षेप में उत्तर लिखिए। (सिर्फ चार) [16]

- अ) भारत की भाषिक समस्या
आ) त्रिभाषा सूत्र का महत्त्व
इ) अवगामी पद्धति
ई) आशय विश्लेषण के सोपान
उ) हिंदी अध्यापक का उत्तरदायित्व
ऊ) पाठ्यपुस्तक विश्लेषण के अंग

ENGLISH

[Max. Marks : 40

Q1) Explain the importance of english language in respect to its place in school curriculum. Justify with the functional and cultural role of english with an example. **[12]**

OR

What is communicative approach? What are the merits and demerits of communicative approach in teaching of english, explain it with an example.**[12]**

Q2) Explain the nature of english structure How the structure is helpful to english teacher? **[12]**

OR

What are the technology based learning resources? Explain any three with the help of following points. **[12]**

- a) Concept
- b) Merits and Demerits
- c) Utilization of these in learning.

Q3) Write answers of following questions in short. (any four) **[16]**

- a) Importance of language laboratory.
- b) Features of good english text book; Internal (any two).
- c) Values; Gender equality, scientific attitude.
- d) Role of sms facility in teaching english.
- e) Techniques of teaching-learning; Pair work, Role play.
- f) Qualities of english teacher (any 2).

SANSKRIT

[Max. Marks : 40]

Q1) Evaluate 9th STD Sanskrit Text Book as per the norms of ideal text book. [12]

OR

Explain the characteristics of good sanskrit teacher. [12]

Q2) What is correlation? Explain the correlation of sanskrit subject with Marathi and science subjects. [12]

OR

Explain the need and importance of Narration and Drama in sanskrit teaching with suitable examples. [12]

Q3) Write answer of the following questions. (any four) [16]

- a) Explain the characteristics of sanskrit subject structure.
- b) Write the utilization of conversation method in sanskrit teaching.
- c) Write the objectives of sanskrit teaching.
- d) Explain the place of sanskrit in school curriculum.
- e) How will you inculcate 'Scientific Attitude' value through 8th std sanskrit text book.
- f) Explain the need of sanskrit content cum methodology.

संस्कृत शिक्षण

[एकूण गुण : 40]

प्रश्न 1) इयत्ता 9 वी चे संस्कृत पाठ्यपुस्तक आदर्श पाठ्यपुस्तकाच्या निकषानुसार आहे का? मूल्यमापन करा. [12]

किंवा

संस्कृत शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) समवाय म्हणजे काय? संस्कृत विषयाचा मराठी व विज्ञान विषयाशी असलेला समवाय स्पष्ट करा. [12]

किंवा

संस्कृत अध्यापनात कथाकथन व नाट्यीकरणाची गरज व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

अ) संस्कृत विषयाच्या संरचनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) संस्कृत अध्यापनात संभाषण पध्दतीची उपयुक्तता लिहा.

क) संस्कृत अध्यापनाची उद्दिष्ट्ये लिहा.

ड) संस्कृतचे शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.

इ) इ. 8 वी च्या संस्कृत पाठ्यपुस्तकातून वैज्ञानिक दृष्टीकोन हे मूल्य कसे रुजवाल ते स्पष्ट करा.

फ) संस्कृत आशययुक्त अध्यापनाची गरज स्पष्ट करा.

URDU

Marks : 40]

1. اردو زبان کا تہذیبی، ثقافتی و ادبی رول بیان کرتے ہوئے اسکی نصاب میں (12) اردو زبان کا مقام و اہمیت کیجئے۔ اردو زبان کے فروغ کیلئے آپ کن ہم نصابی سرگرمیوں کا انعقاد کریں گے۔

یا OR

1. کتاب کے تجزیے کی اہمیت کیجئے۔ دہم جماعت کی کتاب کا تجزیہ کیجئے۔ (12)

2. تدریس نظم کے مختلف طریقے کیجئے۔ ثانوی سطح پر تدریس نظم کو موثر بنانے کیلئے آپ کن طریقوں کو اپنائیں گے۔ (12)

یا OR

2. اردو زبان کی ساخت بنائیے۔ نصاب میں اردو زبان کا مقام و اہمیت واضح کیجئے۔ (12)

3. درج ذیل میں سے کسی چار کے جوابات کیجئے۔ (16)

1. اردو زبان سکھانے و پڑھانے کے اغراض و مقاصد کیجئے۔

2. مواد کے تجزیے کی اہمیت کیجئے۔

3. اردو کی تدریس میں بنیادی عناصر کی اہمیت کیجئے۔

4. روایتی طریقہ تدریس اور ٹیکنالوجی پر منحصر طریقہ تدریس میں فرق کیجئے۔

5. معلم اردو کا کردار و ذمہ داریاں کیجئے۔

6. مضمون نویسی کی تدریس کے مختلف طریقے کیجئے۔

MATHEMATICS EDUCATION

[Max. Marks :40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Answers of the two subjects should be written in the separate answer sheets.*
- 3) *Figures to the right of the questions indicate full marks.*
- 4) *Write answers of question Nos. 1 and 2 in about 350 words.*
- 5) *Write answers of question Nos. 3 in about 150 words.*
- 6) *Students should strictly follow word limit while writing answers.*
- 7) *No suppliments should be provided to the students.*

Q1) What is correlation? What are different types of correlation? Explain the correlation between mathematics and geography. [12]

OR

Explain Experimental method of teaching mathematics with respect to following points. [12]

- a) Concept
- b) Steps with example
- c) Merits & limitations.

Q2) Analyse the 8th Std. mathematics text book with respect to following Pts : [12]

- a) External factors
- b) Internal factors

OR

Explain different qualities and competencies for mathematics teacher. [12]

Q3) Answer any four of the following questions. [16]

- a) Write any two instructional objectives of mathematics with specifications.
- b) Explain the role of a teacher in Heuristic method.
- c) Write the difference between syllabus and curriculum.
- d) Which values and core elements will you inculcate through the unit 'Share'.
- e) Prepare a checklist to establish laboratory in your school.
- f) Explain the importance of learning resources.

गणित शिक्षण

[एकूण गुण: 40]

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) दोन विषयांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तर पत्रिकेत लिहावीत.
- 3) प्रश्नांच्या उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) प्रश्न क्रमांक 1 व 2 ची उत्तरे प्रत्येकी 350 शब्दांपर्यंत लिहावीत.
- 5) प्रश्न क्रमांक 3 चे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहावे.
- 6) विद्यार्थ्यांनी उत्तरासाठी दिलेली शब्द-मर्यादा कटाक्षाने पाळावी.
- 7) कोणत्याही परिस्थितीत विद्यार्थ्यांना पुरवणी मिळणार नाही.

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? समवायाचे विविध प्रकार कोणते? गणित विषयाचा भूगोल विषयाशी असणारा समवाय स्पष्ट करा. [12]

किंवा

गणित अध्यापनाची प्रायोगिक पद्धती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

- अ) संकल्पना
- ब) उदाहरणासह पायऱ्या
- क) फायदे व मर्यादा

प्रश्न 2) इयत्ता आठवीच्या गणित पाठ्यपुस्तकाचे खालील मुद्यांच्या आधारे विश्लेषण करा. [12]

- अ) अंतर्गत घटक
- ब) बाह्य घटक

किंवा

गणित शिक्षकासाठी असणारे गुण व क्षमता स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

- अ) कोणतीही दोन वर्गअध्यापनाची उद्दिष्टे स्पष्टीकरणासह लिहा.
- ब) स्वयंशोधन पद्धतीतील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) पाठ्यक्रम व अभ्यासक्रम यातील फरक स्पष्ट करा.
- ड) 'शेअर्स' या घटकातून तुम्ही कोणती मूल्ये व गाभाभूत घटक रूजवाल.
- इ) तुमच्या शाळेमध्ये गणित प्रयोगशाळा स्थापनेसाठी 10 प्रश्न तयार करा.
- फ) अध्ययन स्रोतांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

SCIENCE

[Max. Marks :40

Q1) What is correlation? Explain the types of correlation? Explain the correlation of general science with other subject. **[12]**

OR

Explain project method of teaching science with the help of following points. **[12]**

- a) Nature
- b) Merits
- c) Limitations
- d) Role of teacher

Q2) What is content analysis? What is the need of content analysis? Which factors of content analysis will you consider while teaching science subject explain it with one unit of science content. **[12]**

OR

Write different types of learning resources. How will you use internet, audio-visual aids, science laboratory in teaching science subject. **[12]**

Q3) Answer any four of the following questions. **[16]**

- a) Write the place & importance of science in curriculum.
- b) Write the importance of laboratory method in teaching science.
- c) Write the difference between syllabus & curriculum.
- d) Write competences of science teacher.
- e) Write the importance of activity based teaching with suitable examples.
- f) How do science teaching is helpful in removal of superstitions. Explain with examples.

विज्ञान

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) सहसंबंध म्हणजे काय? सहसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा. सामान्य विज्ञानाचा इतर विषयांबरोबर असणारा सहसंबंध स्पष्ट करा. [12]

किंवा

विज्ञान अध्यापनाची प्रकल्प पध्दती खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

- अ) स्वरूप
- ब) फायदे
- क) मर्यादा
- ड) शिक्षकाची भूमिका

प्रश्न 2) आशय विश्लेषण म्हणजे काय? आशय विश्लेषणाची गरज काय? विज्ञानाचे अध्यापन करताना आशय विश्लेषणासाठीचे कोणते घटक तुम्ही विचारात घ्याल. ते विज्ञान आशयातील एका घटकाद्वारे स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययन स्रोतांचे संसाधनाचे विविध प्रकार लिहा. विज्ञान विषय अध्यापनात आंतरजाल, दृक-श्राव्य साधने, विज्ञान प्रयोगशाळा यांचा वापर तुम्ही कसा कराल? [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [16]

- अ) विज्ञानाचे अभ्यासक्रमातील स्थान आणि महत्त्व लिहा.
- ब) विज्ञान अध्यापनामध्ये प्रयोगशाळा पध्दतीचे महत्त्व लिहा.
- क) पाठ्यक्रम आणि अभ्यासक्रमामधील फरक लिहा.
- ड) विज्ञान शिक्षकाच्या क्षमता लिहा.
- इ) सुयोग्य उदाहरणाद्वारे कृती आधारित अध्यापनाचे महत्त्व लिहा.
- फ) अंधश्रद्धा निर्मूलनामध्ये विज्ञान अध्यापनाची कशी मदत होते ते उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

HISTORY

[Max. Marks :40

Q1) What is History? Explain place of History in school curriculum why do local, national & world history should be included in secondary school curriculum? Explain with examples. **[12]**

OR

What is discussion method? Write merits & demerits of discussion methods. How will you use this method while teaching history in any class at secondary level? Explain with examples. **[12]**

Q2) What is structure? Explain types of History structure. Draw a structure of History. What are the benefits of History structure to the teacher? Explain with examples. **[12]**

OR

Draw a structure of history room. Why do you think history room is necessary? What qualities should teacher have to become an ideal history teacher? Explain with examples. **[12]**

Q3) Answer the following questions in brief (any four) : **[16]**

- a) How will you correlate history subject with language & science? Explain with examples.
- b) Which two lessons will you select while teaching history with story method. Explain with reasons.
- c) How and at which level will you use source method in school teaching? Explain with example.
- d) Which curriculum construction method will you choose while constructing the curriculum of history at secondary level? Why? Explain with examples.
- e) Explain need & importance of learning resources.
- f) What qualities are necessary for the history teacher to make narration method successful? Illustrate with examples.

इतिहास

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) इतिहास म्हणजे काय? शालेय अभ्यासक्रमातील इतिहासाचे स्थान स्पष्ट करा. स्थानिक राष्ट्रीय व जागतिक इतिहासाचा माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमात समावेश का करावा ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

चर्चा पध्दती म्हणजे काय? चर्चा पध्दतीचे गुण आणि मर्यादा लिहा. माध्यमिक स्तरावर कोणत्याही एका वर्गात इतिहासाचे अध्यापन करताना तुम्ही या पध्दतीचा कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) संरचना म्हणजे काय? इतिहास विषय संरचनेचे प्रकार स्पष्ट करा. इतिहासाची संरचना काढून शिक्षकाला इतिहास संरचनेचे कोणते फायदे होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

किंवा

इतिहास खोलीच्या रचनेची आकृती काढा. इतिहास खोलीची आवश्यकता का आहे असे आपणास वाटते? आदर्श इतिहास शिक्षक होण्यासाठी शिक्षकाकडे कोणकोणते गुण असणे आवश्यक आहेत ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) इतिहास विषयाचा भाषा आणि विज्ञान विषयाशी तुम्ही समवाय कसा साधाल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) गोष्ट पध्दतीने अध्यापन करताना आपण कोणत्या दोन पाठ्यघटकांची निवड कराल ते सकारण स्पष्ट करा.
- क) शालेय अध्यापनात तुम्ही आधार पध्दतीचा कोणत्या स्तरावर व कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ड) माध्यमिक स्तरावर इतिहास अभ्यासक्रम रचना करताना तुम्ही कोणती पद्धती निवडाल? का? ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- इ) अध्ययन साधनांची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.
- फ) कथाकथन पध्दती यशस्वी करण्यासाठी इतिहास शिक्षकाकडे कोणत्या गुणांची आवश्यकता आहे असे आपणास वाटते ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

GEOGRAPHY

[Max. Marks : 40

Q1) What is meant by correlation? Explain the correlation within the subject & with other subjects. [12]

OR

What are the various methods of teaching Geography? How will you implement any project with the help of project method in teaching Geography? Explain with examples. [12]

Q2) Write the importance of content Analysis. Describe the Internal & External aspects of a good text book Evaluation of any standard from 6th to 12th. [12]

OR

What is learning resources? Explain any one learning resource used by you while conducting practice lesson with the help of following points. [12]

- a) In which step of lesson it was used.
- b) Usability
- c) Size & Easiness to handle
- d) Effectiveness
- e) Process of making learning resources

Q3) Answer the following questions in brief (any four) : [16]

- a) Importance of local geography.
- b) How will you use question answer method while teaching a lesson of geography at secondary level.
- c) Which method of curriculum construction of geography is best according to you? Why?
- d) State the difference between journey method & Excursion method.
- e) Write structure & set up of geography room.
- f) Explain any two core elements with examples while teaching geography in the class.

भूगोल

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) समवाय म्हणजे काय? भूगोल विषयाचा विषयांतर्गत व इतर विषयांशी असणारा समवाय स्पष्ट करा. [12]

किंवा

भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? भूगोल अध्यापनामध्ये प्रकल्प पद्धतीच्या सहाय्याने तुम्ही एखाद्या प्रकल्पाची कार्यवाही कशी कराल, ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 2) आशय विश्लेषणाचे महत्त्व लिहा. इयत्ता 6 वी ते 12 वी पर्यंतच्या कोणत्याही एका पाठ्यपुस्तकाचे मुल्यमापन अंतर्गत व बाह्य घटकांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययन संसाधने म्हणजे काय? सरावपाठ घेताना तुम्ही वापर केलेल्या कोणत्याही एका अध्ययन साधनाचे वर्णन खालील मुद्द्यांच्या आधारे करा. [12]

- अ) पाठाच्या कोणत्या पायरीमध्ये अध्ययन साधनाचा वापर केला.
- ब) अध्ययन साधनाची उपयुक्तता
- क) आकार आणि वापरातील सहजता
- ड) प्रभावीपणा/परिणामकारकता
- इ) अध्ययन साधन बनविण्याची प्रक्रिया

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) स्थानिक भूगोलाचे महत्त्व लिहा.
- ब) माध्यमिक स्तरावरील भूगोल अध्यापनामध्ये प्रश्नोत्तर पद्धतीचा तुम्ही कसा कराल?
- क) तुमच्या मते, भूगोल अभ्यासक्रम रचनेची उत्कृष्ट पद्धती कोणती? का?
- ड) प्रवास पद्धती व सहल पद्धती यातील फरक स्पष्ट करा.
- इ) भूगोल खोली कक्षाचे स्वरूप व रचना लिहा.
- फ) भूगोल वर्ग अध्यापनामध्ये कोणतेही दोन गाभाघटक उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

ECONOMICS

[Max. Marks :40

Q1) State the meaning, nature and scope of economics. Explain the various objectives of teaching Economics. **[12]**

OR

What are the various methods of teaching of Economics? Explain 'Field Visit Method' with the help of following points : **[12]**

- a) Meaning and Nature
- b) Merits and Limitations.
- c) Use of 'Field Visit Method' in teaching of Economics.

Q2) Explain the structure of Economics subject. As a Economics teacher how will you use the structure while teaching Economics? Explain it suitable examples. **[12]**

OR

What are the difference between traditional learning resources and Technology based learning resources and explain it suitable examples. **[12]**

Q3) Write any four of the following : **[16]**

- a) Explain the merits and demerits of Assignment Method of Economics.
- b) Explain place of subject Economics at higher secondary school curriculum.
- c) What should a Economics subject teacher do to keep himself update.
- d) Explain merits and demerits of question answer method.
- e) How will you inculcate the Neatness value among your students through Economics teaching.
- f) How will you inculcate the 'protection of environment' core-elements among your students through economics teaching.

अर्थशास्त्र

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) अर्थशास्त्राचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा. अर्थशास्त्र अध्ययनाची विविध उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अर्थशास्त्र अध्यापनाच्या विविध पध्दती कोणत्या? खालील मुद्यांच्या सहाय्याने क्षेत्र भेट पध्दती स्पष्ट करा. [12]

- अ) अर्थ आणि स्वरूप
- ब) फायदे आणि मर्यादा
- क) अर्थशास्त्र अध्यापनातील क्षेत्र भेट पध्दतीची उपयुक्तता

प्रश्न 2) अर्थशास्त्र विषयाची संरचना स्पष्ट करा. अर्थशास्त्र विषय शिक्षक म्हणून त्या संरचनेचा अध्यापनात कसा उपयोग कराल ते सोदाहरण लिहा. [12]

किंवा

पारंपारिक अध्ययन स्रोत आणि तंत्रज्ञान आधारित स्रोत यातील फरक उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणतेही चार सोडवा. [16]

- अ) स्वाध्याय पध्दतीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.
- ब) अर्थशास्त्र विषयाचे उच्च माध्यमिक शालेय अभ्यासक्रमातील स्थान स्पष्ट करा.
- क) अर्थशास्त्र विषयाच्या शिक्षकाने स्वतःला अद्ययावत ठेवण्यासाठी काय काय करायला हवे.
- ड) प्रश्नोत्तर पध्दतीचे फायदे आणि तोटे स्पष्ट करा.
- इ) अर्थशास्त्र अध्यापनातून 'नीटनेटकेपणा' हे मूल्य तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कसे रूजवाल.
- फ) अर्थशास्त्र अध्यापनातून 'पर्यावरण संरक्षण' हा गाभाभूत घटक तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये कसा रूजवाल.

COMMERCE

[Max. Marks :40

Q1) What is commerce? Write the nature & scope of commerce. Explain the importance of commerce in daily life with examples. **[12]**

OR

What are the various teaching methods of commerce? Explain the project method with the help of following points. **[12]**

- a) Steps
- b) Merits
- c) Utility in commerce teaching

Q2) Write the importance of content analysis. Describe the Internal & External aspects of a good textbook evaluation of any standard. **[12]**

OR

What is meant by learning resources? How will you use technology based learning resources in teaching of commerce? Explain with examples. **[12]**

Q3) Answer the following questions in brief. (any four) : **[16]**

- a) Correlation of commerce with Mathematics & Geography.
- b) Demerits of Lecture Method.
- c) Write merits of problem solving method.
- d) Write the difference between curriculum & syllabus.
- e) Explain any four qualities of commerce teacher.
- f) Explain any two core elements with examples while teaching commerce in the class.

वाणिज्य

[एकूण गुण: 40]

प्रश्न 1) वाणिज्य म्हणजे काय? वाणिज्याची स्वरूप व व्याप्ती लिहा. वाणिज्याचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

वाणिज्य अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? खालील मुद्द्यांच्या आधारे 'प्रकल्प पद्धती' स्पष्ट करा. [12]

- अ) पायऱ्या
- ब) गुण/फायदे
- क) वाणिज्य अध्यापनातील उपयुक्तता

प्रश्न 2) आशय विश्लेषणाचे महत्त्व लिहा. कोणत्याही एका चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे मूल्यमापन अंतर्गत व बाह्य घटकांच्या आधारे स्पष्ट करा. [12]

किंवा

अध्ययन संसाधने म्हणजे काय? वाणिज्य अध्यापनामध्ये तुम्ही तंत्रज्ञानाधिष्ठीत अध्ययन स्रोतांचा वापर कसा कराल? सोदाहरण स्पष्ट करा. [12]

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) [16]

- अ) वाणिज्याचा गणित व भूगोलाशी समवाय.
- ब) व्याख्यान पद्धतीच्या मर्यादा लिहा.
- क) समस्या निराकरण पद्धतीचे गुण लिहा.
- ड) अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रम यातील फरक लिहा.
- इ) वाणिज्य शिक्षकाची कोणतीही चार गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) वाणिज्य विषयाचे वर्गात अध्यापन करताना कोणतेही दोन गाभाघटक उदाहरणासह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P4252

[Total No. of Pages : 4

[5347]-18-A
B.Ed. (General)
PEDAGOGY & LEARNING RESOURCES - SUBJECT
EDUCATION
Information Technology (IT) Education
(2014 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is meant by Information Technology? Explain the importance of Information Technology in daily life & in education with examples. **[12]**

OR

What are the various methods of learning & Teaching of Information Technology? Explain Teaching of Information Technology? Explain 'Project based learning' & 'online learning' method with the help of following points.

- a) Basic concept
- b) Advantages
- c) Limitations
- d) Examples

Q2) Write the importance of content Analysis which criteria will you consider while evaluating the Information Technology Textbook. Explain with examples. **[12]**

OR

Illustrate the communication tools (uses) of Information Technology in educational field with the help of following points.

- a) Email
- b) Blogs
- c) Mobiles
- d) Newsgroups

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in brief (any 4) :

[16]

- a) Write limitations of information Technology.
- b) Write advantages of web based learning / teaching.
- c) In which textual elements do you find the core elements?
 - i) Protection of the Environment
 - ii) Inculcation of scientific temper
- d) Explain the role of Information Technology teacher.
- e) Explain the structure of Information Technology.
- f) Write the need & importance of learning resources in I.T.

Total No. of Questions : 3]

P4252

[5347]-18-A
B.Ed. (General)
PEDAGOGY & LEARNING RESOURCES - SUBJECT
EDUCATION

माहिती तंत्रज्ञान शिक्षण
(2014 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 40

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

प्रश्न 1) माहिती तंत्रज्ञान म्हणजे काय? माहिती तंत्रज्ञानाचे दैनंदिन जीवनातील व शिक्षणामधील महत्त्व उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

माहिती तंत्रज्ञानातील अध्ययन - अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या? 'प्रकल्प आधारीत अध्ययन' व 'ऑनलाईन अध्ययन' पद्धती खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.

- अ) मूलभूत संकल्पना
ब) फायदे
क) मर्यादा
ड) उदाहरणे

प्रश्न 2) आशय विश्लेषणाचे महत्त्व लिहा. माहिती तंत्रज्ञानाच्या पुस्तकाचे मूल्यमापन करताना तुम्ही कोणकोणते निकष विचारात घ्याल? ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [12]

किंवा

माहिती तंत्रज्ञानातील खालील संप्रेषण साधनांचा उपयोग शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये कसा कराल, ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

- अ) ई-मेल
ब) ब्लॉग
क) मोबाईल
ड) न्यूज ग्रुप्स

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) माहिती तंत्रज्ञानाच्या मर्यादा लिहा.
- ब) वेब आधारित अध्ययन/अध्यापनाचे फायदे लिहा.
- क) खालील गाभाघटक तुम्हाला कोणत्या पाठ्यघटकामध्ये दिसून येतात?
 - i) पर्यावरण संरक्षण
 - ii) वैज्ञानिक मनोभावाची रूजवणूक
- ड) माहिती तंत्रज्ञान शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) माहिती तंत्रज्ञानाची संरचना स्पष्ट करा.
- फ) माहिती तंत्रज्ञानातील अध्ययन साधनांची गरज व महत्त्व लिहा.

